

ZAKOŃCZENIE

Stwierdzenie, że naczynia szklane i produkcja szkła mogły zaistnieć tylko w środowisku o stosunkowo wysokim stopniu rozwoju społeczno-gospodarczego, gwarantującego „konsumpcję” tego typu wyrobów, i gotowym na przyjęcie z zewnątrz specjalistów, w tym przypadku szklarzy, i wdrożenie nowych technik produkcji, wydaje się adekwatne do sytuacji panującej w późnym średniowieczu na Śląsku (Olczak 1996, s. 143). Zarówno procesy gospodarcze, jak i polityczne, które zostały zapoczątkowane w XIII i trwały w XIV i XV w. stwarzały warunki dla rozwoju produkcji szklarskiej na Śląsku. Ślady, w postaci przede wszystkim źródeł historycznych i w mniejszym stopniu archeologicznych, w odniesieniu do hutnictwa szkła, a także dobre warunki surowcowe, jakie do dzisiaj panują na interesującym nas terenie, są dowodem na doskonale funkcjonującą produkcję szklarską. Odkrywane na zamkach i w miastach śląskich, liczne i różnorodne zespoły naczyń szklanych potwierdzają wysoki poziom szklarstwa w średniowieczu w rejonie Sudetów. Jednocześnie, funkcjonujące w miastach śląskich naczynia szklane są dowodem na istniejący popyt na tego typu wyroby, jak również, że owo zapotrzebowanie było zaspokajane przez miejscowe produkty. Naczynia szklane są w tym okresie wyznacznikiem wysokiego statusu społecznego i majątkowego, szczególnie w pierwszym okresie ich funkcjonowania, kiedy to dość liczną grupę stanowiły naczynia importowane.

Przedstawione w części I wyniki dotychczasowych badań i stworzona baza danych, odnoszących się do średniowiecznego hutnictwa szkła, stwarzają podstawę do dalszych prac badawczych. Wyraźna dysproporcja między liczbą zabytków szklanych, odkrywanych na obszarze miast i zamków śląskich, a przebadanymi miejscami ich produkcji, daje okazję do wysunięcia postulatu o prowadzenie systematycznych prac badawczych na stanowiskach hutniczych.

Przeгляд naczyń odnalezionych na obszarze Śląska wykazał, że należą one do stylu ogólnie panującego w szklarstwie środkowoeuropejskim, reprezentowanego dotąd w literaturze przez wyroby czeskie i niemieckie. Pod względem technologicznym i stylistycznym nie odbiegają od naczyń odkrywanych w czeskich miastach. Ich podobieństwo jest tak dalece posunięte, że wydaje się zasadne odejście od określeń czeskie, czy śląskie wyroby, należałoby raczej zastosować termin bardziej ogólny, być może odpowiednim byłoby określenie „szklarstwo sudeckie”. Nie oznacza to jednak, że należy traktować wyroby szklane, powstałe po obu stronach Sudetów, jako całkowicie jednolitą grupę, gdyż istnieją między nimi różnice, które można określić jako regionalne. Po pierwsze, szklarstwo niemieckie w stosunku do czeskiego i śląskiego hutnictwa szkła, ma charakter pierwotny. Niemcy są tym obszarem, z którego popłynęły pierwsze impulsy dla rozwoju szklarstwa w rejonie Sudetów. Po drugie, wyrażają się one w napływających na teren Śląska naczyniach, uważanych za produkt niemieckich hut szkła. Należy na problem szklarstwa w tej części Europy w średniowieczu spojrzeć z szerszej perspektywy, bez ograniczeń płynących z współczesnych uwarunkowań politycznych. Cenna wydaje się współpraca pomiędzy badaczami niemieckimi, czeskimi i śląskimi w celu prześledzenia rozwoju poszczególnych typów naczyń, ich technologii produkcji oraz ich wzajemnych relacji.

Wyjątkowa intensywność występowania naczyń szklanych na Śląsku skłania do wyciągnięcia wniosku o wyjątkowej pozycji tej gałęzi rzemiosła średniowiecznego w stosunku do pozostałych ziem polskich. Uderza przede wszystkim bogactwo i różnorodność form naczyń, nie spotykana jak dotąd w innych rejonach Polski. Potwierdza to dominującą pozycję szklarstwa sudeckiego w tym rejonie Europy.